

Referat af 1. repræsentantskabsmøde fredag 19. marts 2010

Mødet fandt sted i Kulturministeriets Koncerncenter, H.C. Andersens Boulevard 2, 1553 København V

Program:

11.00 – 11.05 Velkomst v. formand for Dansk Sprognævn Dorthe Duncker

11.05 – 12.00 Dorthe Duncker og Sabine Kirchmeier-Andersen
Orientering om regnskab og beretning for 2009
Orientering om budget og strategi for 2010

Temamøde om retskrivningsnormer og normændringer

12.00– 12.40 Anita Ågerup Jervelund og Jørgen Schack:
Overblik over ændringer i Retskrivningsordbogen 2011

12.40 – 13.00 Spørgsmål og diskussion

13.00 – 14.00 Frokost

14.00 – 14.15 Anne Jensen:
Retskrivningsordbogen 2011 set fra Folketingets administration

14.20 – 14.35 Anders Pors Nielsen:
Retskrivningsordbogen 2011 set fra en dansklærers synsvinkel

14.40 – 15.00 Debat og afslutning

Referat

Formanden, Dorthe Duncker, bød velkommen og orienterede om to nye medlemmer af repræsentantskabet: Per Lindegård Hjort (Forbundet Kommunikation og Sprog) og Lennart Houmann (Justitsministeriet). Efter en præsentationsrunde gennemgik formanden dagens program og baggrunden for temadelen af mødet, nemlig at repræsentantskabet skal afgøre om de foreslåede ændringer i retskrivningen er af principiel karakter eller ikke, dvs. om de skal forelægges Kulturministeren til godkendelse, og at repræsentantskabet derfor skal orienteres om planerne. Den endelige indstilling til ministeriet vil først blive behandlet på mødet i efteråret.

Direktøren, Sabine Kirchmeier-Andersen, uddelte Henrik Galberg Jacobsens disputats med titlen *Ret og skrift. Officiel dansk retskrivning 1739-2005*, Syddansk Universitetsforlag, 2010, nr. 42 i serien Dansk Sprognævns skrifter, og Anita Ågerups Jervelunds bog *Sådan staver vi*, Dansk lærerforenings Forlag og Dansk Sprognævn, 2007.

1. Orientering om regnskab og beretning for 2009

Beretning

Direktøren fremlagde beretningen for 2009. Hun fremhævede som det vigtigste at de strukturændringer som følger af den nye sprognævnsløvs, nu er gennemført. Hun nævnte at der er kommet en ny bekendtgørelse, at arbejdsudvalget er blevet afløst af en bestyrelse og et antal fagråd, og at direktørstillingen nu har fået det nødvendige juridiske og organisatoriske grundlag. Hun bemærkede også at der var god fremdrift i nævnets kerneaktiviteter, og at resultatkontrakten var opfyldt med 90 % - hvilket regnes for et godt resultat.

Hun sagde videre at nævnet i fremtiden skal varetage den nordiske sprogkoordination for Nordisk Ministerråd og styringen af regeringens sprogkampagne, og at det var under overvejelse om nævnet også skulle overtage styringen af den nordiske sprogkampagne for Nordisk Ministerråd. Arbejdet med at forberede den rammeaftale for 2011-2014 der skal afløse den hidtidige resultatkontrakt, var sat i gang. Instituttet skulle i løbet af foråret flytte fra de hidtidige lokaler på Københavns Universitet til H.C. Andersens Boulevard 2, som også huser Kulturministeriets Koncerncenter og forskellige styrelser.

Forskning: Marianne Rathje har afsluttet sit ph.d.-projekt om generationssprog og er blevet ansat som forsker i nævnets institut. Hendes afhandling vil blive udgivet i nævnets skriftserie. Line Brinck Worsøe er blevet ansat i et samfinansieret ph.d.-stipendium med et projekt om orddannelse. Hun er ansat på Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet, men har arbejdsplads på nævnet.

CLARIN-projektet, som er et samarbejde mellem en række danske forsknings- og kulturinstitutioner, og som indsamler og digitaliserer tekstressurser og andre kulturressurser, er i god gænge og forventes afsluttet i 2010, men der skal søges muligheder for at fortsætte samarbejdet.

Også Ordtrawleren, som udvikles af nævnet med henblik på at anvende informationsteknologi til at udvide og effektivisere indsamlingen af nye ord og nye anvendelser af ord, skrider godt frem.

Sprognævnet har fra 2010 overtaget udgivelsen af det sprogvitenskabelige tidsskrift NyS (Nydanske Sprogstudier).

Formidling: Dansk Sprog- og Litteraturselskabs og Dansk Sprognævns fælles sproportal, sproget.dk, er blevet udvidet og relanceret i 2009, og den har stadig stigende besøgstal. Sprognævnets hjemmeside, dsn.dk, er blevet fuldstændig omarbejdet og ajourført.

Samarbejdet med Jyllands-Posten om en månedlig sprogklumme er blevet forsat, og det samme gælder samarbejdet med DR om forskellige udsendelser på P1 og P4 (Sproglaboratoriet, Sprogminuttet og flere andre). Der er gennemført analyser af sproget i DR og i forsikrings- og pensionsselskabet Danica.

Normering: Arbejdet med den nye retskrivningsordbog skrider planmæssigt frem, og planen er at den skal udgives i 2011.

Digitalisering: Svaresamlingen er blevet skannet, og der er arbejdet med at gøre svar databasen mere anvendelig og sikre at nye svar bliver registreret. Der er også arbejdet videre på udviklingen af en fælles nordisk svarbase.

Den del af ordsamlingen der er indsamlet efter at Retskrivningsordbogen blev redigeret færdig og udgivet i 1986 ("ny samling", ca. 300.000 sedler), er blevet skannet. Den ældre del af ordsamlingen ("gammel samling", 1955-1986, ca. 700.000 sedler) er ikke digitaliseret.

Nye projekter: I forbindelse med den nordiske sprogkoordination arbejdes der med et fælles nordisk projekt om sproget i de nye medier. Der skal redigeres og udgives en nordisk børneordbog, og der skal udvikles et nordisk sprogbarometer der kan vise hvordan de nordiske sprogs status udvikler sig. I forbindelse med regeringens sprogkampagne, Gang i Sproget, arbejdes der bl.a. med at lægge Retskrivningsordbogen på mobiltelefonen. Der er aftalt et samarbejde med DR om en tv-serie om dansk sprog, ligesom der er planer om oprettelse af en pulje af foredragsholdere der kan fortælle om sprog bl.a. i folkeskoler og gymnasier, og om lang række andre aktiviteter for børn og unge, og desuden om en hjemmeside, gangisproget.dk, med information, lege, spil og meget andet.

En række aktiviteter vil fortsætte i 2010. Der vil blive arbejdet videre med generationssprogsprojektet, og Anne Kjærgaards ph.d.-projekt om effekten af sprogpolitik i institutioner og virksomheder forventes afsluttet. Retskrivningsordbogen skal gøres klar til korrekturlæsning, og retskrivningsreglerne skal revideres. Der skal følges op på indskanningen af de nyere dele af ordsamlingen, bl.a. skal ordsamlingsdatabasen gøres klar, sådan at de indskannede excerpter bliver tilgængelige. Undersøgelsen af stavefejl ved folkeskolens afgangsprøve skal gøres færdig.

Regnskab

Direktøren fremlagde regnskabet for 2009. Hun gennemgik kort udviklingen i budget og regnskaber for årene 2008, 2009 og 2010. Nævnet er gået ud af 2009 med et lille underskud, men direktøren forventede at ubrugte midler fra digitaliseringen af ordsamlingen ville føre til et lille overskud i 2010. Det så også ud som om udgifterne til nævnets flytning og de ombygninger der er nødvendige i den forbindelse, kunne blive lavere end budgetteret. Og evt. nye projekter kan føre til udvidelser af budgettet.

Henrik Hagemann spurgte om nævnet overvejede at indføre brugerbetaling for anvendelsen af Retskrivningsordbogen på nettet. Han frygtede at netudgaven kunne skade salget af bogudgaven af den nye retskrivningsordbog i 2011 og dermed nævnets indtægter. Direktøren svarede at mulighederne bliver undersøgt, både i ministeriet og hos forskellige virksomheder.

HH spurgte videre om de nordiske projekter havde kontakt med Nordisk Kulturfond. Direktøren bekræftede at der er samarbejde både med Nordisk Kulturfond og Nordisk Ministerråds sekretariat.

Holger Juul spurgte hvordan repræsentantskabet skulle involveres i arbejdet med den nye rammeaftale. Direktøren svarede at der ville komme en orientering på mødet i oktober, og at man løbende kunne følge med i referaterne fra bestyrelsens møder.

Frans Gregersen spurgte om hvordan nævnet ville få flere ph.d.-stipendiater i fremtiden. Direktøren svarede at det måtte ske i tilknytning til projekterne, især finansieret med eksterne midler.

FG spurgte om hvem der var blevet ansat til at varetage den nordiske sprogkoordination. Direktøren svarede at det var Bodil Aurstad. FG spurgte videre om kommissoriet for den nordiske sprogkoordination ville blive optrykt i beretningen, og det bekræftede direktøren.

FG spurgte om der kunne opstå habilitetsproblemer i forbindelse med at Sprognævnet havde overtaget udgivelsen af NyS. Direktøren svarede at udgivelsen af NyS forventes at blive omkostningsneutral efter et par år, og at der er fuldstændig adskillelse mellem forlag og redaktion, men at en af nævnets medarbejdere er blevet medlem af redaktionen. Tidsskriftet skal fortsat redigeres med anonym fagfællebedømmelse.

Formanden, Dorthe Duncker, orienterede om hvordan den nye struktur fungerede i praksis. Bestyrelsen havde afholdt fem møder, hvor man mest havde behandlet praktiske spørgsmål – bestyrelsens rolle er jo anderledes end det tidligere arbejdsudvalgs. De vigtigste spørgsmål havde drejet sig om økonomirapporteringens form og budgettet, og planen var at forretningsordenen snart skulle endelig vedtages. Repræsentantskabet ville blive holdt orienteret ved hjælp af referater på nettet.

Der var nedsat to fagråd, ét som skulle følge arbejdet med at redigere den nye retskrivningsordbog, og ét om nævnets publikationer, herunder Nyt fra Sprognævnet. Det var under overvejelse at nedsætte endnu ét som skulle tage sig af nævnets forhold til medierne.

Bodil Nistrup Madsen havde foreslået at der skulle nedsættes et fagråd for fagsprog. Formanden svarede at bestyrelsen ville arbejde med sagen, men at antallet var begrænsede fordi resurserne er begrænsede, så man overvejer at oprette fagråd med flere funktioner, fx et for fagsprog og sprogteknologi. Formanden præciserede at forslag om oprettelse af fagråd stilles af repræsentantskabets medlemmer eller af instituttet. Der skelnes mellem faste fagråd og ad hoc-fagråd.

De udfordringer som nævnet ifølge formanden stod over for på kort sigt, var især sprogkampagnen og flytningen. På langt sigt ville den største udfordring være udviklingen i de digitale medier. Før var skriftsprogets status kendetegnet ved at der var få skrivere og mange læsere, i dag er der mange skrivere og mange læsere, og dermed er der opstået en ny dynamik i skriftsprognormernes udvikling. Formanden mente derfor at der var behov for ny forskning.

Hun sluttede med at takke fagrådene for deres indsats, og repræsentantskabets medlemmer for deres bidrag til diskussionen.

Overblik over ændringer i Retskrivningsordbogen 2011

Anita Ågerup Jervelund (AÅJ) og Jørgen Schack (JS), begge fra Sprognævnets institut og redaktører af den kommende retskrivningsordbog, forelagde forslagene om ændringer i den kommende retskrivningsordbog (se vedlagte PPT-præsentation).

Spørgsmål og diskussion

Henrik Hagemann spurgte om ordene på *-in* og *-on* skulle nævnes i bindestregsparagraffen? Svaret var at det skulle de ikke, ændringen ville fremgå af opslaget.

Jørn Lund gjorde opmærksom på at ændringer normalt retter sig efter sprogbrugen, men at denne ændring altså foretages for at bringe orden i sagerne. Han nævnte tilbøjeligheden til særskrivning af sammensatte ord hvor der indgår et oprindelig engelsk ord. Han mente at man her måtte give op og give flere valgmuligheder. Nina Møller Andersen bemærkede at unge særskrives mere og mere. AÅJ svarede at der ikke var planer om grundlæggende ændringer i reglerne om særskrivning og sammenskrivning.

Peter Rønnow Jessen protesterede imod planerne om at tillade former på *-ie* ved siden af former på *-ium* i visse ord. Han spurgte om enhver journalist kunne betragtes som en god og sikker sprogbruger, og henviste til stavfejl som *spetakel*, *spændene* i dagbladene og til at *studium* og *studie* har forskellig betydning. JS svarede at det fremgår af Den Store Danske Udtaleordbog at udtalen med *-ie* er udbredt i de ord hvor der foreslås valgfrihed, og at synonymi normalt ikke regnes for et problem.

Hans Gøtzsche mente at det var godt at reglerne om særskrivning bliver ændret så man altid kan skrive *indenfor* i et ord, men foreslog at ændringen skulle omfatte endnu flere ord. Jørn Lund plæderede for valgfrihed med henvisning til at problemet er under bagatelgrænsen. Hans Gøtzsche tilsluttede sig forslaget om valgfrihed.

Retskrivningsordbogen 2011 set fra Folketingets administration

Anne Jensen, repræsentant for Folketingets administration, støttede at formatet for opslagene i Retskrivningsordbogen bliver ændret som foreslået. Det opfattede hun som klart mere brugervenligt end det nuværende format. De foreslåede ændringer på enkeltordsniveau karakteriserede hun som ukontroversielle, men hun mente at de foreslåede nye valgmuligheder (fx ved ord på *-on* og *-off*, ved bindestreg i gruppesammensætninger, og ved store og små bogstaver i initialforkortelser) ikke ville falde i god jord. Derimod var hun tilfreds med reduktionen i antallet af dobbeltformer og nævnte at Folketinget allerede bruger de former der overlever.

Ændringerne ville gøre det nødvendigt at revidere Folketingets skrivevejledning, fx at vælge mellem nye dobbeltformer, og det ville betyde at Folketingets hjemmeside og andre udgivelser skulle revideres.

Anne Jensen ønskede sig at retskrivningsreglerne blev omskrevet efter det princip at modtagerne skal kunne forstå dem, og hun foreslog at kommareglerne blev omskrevet så de kom til ligne de engelske mere. Hun foreslog at man overvejede om det var muligt at lade Den Danske Ordbog fungere som retskrivningsordbog; Sprognævnet skulle så stadig udarbejde

retskrivningsreglerne. Hun ønskede sig en revision af ordforrådet hvert femte år og af retskrivningsreglerne fx hvert tiende år.

Retskrivningsordbogen 2011 set fra en dansklærers synsvinkel

Anders Pors Nielsen, repræsentant for Dansklærerforeningen, gjorde opmærksom på at ny sproglig mangfoldighed og nye medier giver problemer for danskundervisningen i gymnasiet. Han mente at forslagene om ændringer egentlig var i god overensstemmelse med det pragmatiske sprogsyn der kendetegnede danskundervisningen i gymnasiet, men at mange lærere måske i praksis ville være imod dem fordi det kunne opfattes som et autoritetsfald, og at lærerne ikke accepterer dobbeltformer. Han sagde at det måtte være censorkorpset der skulle bære de nye normer frem. Til slut stillede han det spørgsmål om eleverne overhovedet bruger Retskrivningsordbogen. Svaret var at det gør de ikke, for den er for tung. Lanceringen af den nye retskrivningsordbog skal bygge på en netbaseret version hvis den skal målrettes til uddannelsessystemet.

Debat og afslutning

Kirstine Baloti havde rundsendt et spørgeskema om de foreslåede ændringer til tillidsfolk i Journalistforbundet, som hun er repræsentant for. Ca. 40 % havde svaret, mange med ret negative kommentarer til et eller flere af forslagene.

Nina Møller Andersen ville være ked af at afskaffe bogversionen af Retskrivningsordbogen, men efterlyste et bedre register og mere forståelige retskrivningsregler.

Frans Gregersen mente at der egentlig var tale om ret små ændringer, men at de åbenbart opleves som enorme. Retskrivningen opfattes tilsyneladende som et helligt skrift. En egentlig retskrivningsreform skulle have et meget længere forløb, og derfor burde den sættes på dagsordenen i forlængelse af den omdelte *Sådan staver vi*, som ifølge FG gør udmærket rede for hvilke parametre der kan skrues på.

Jørn Lund sagde at dansk retskrivning har ret få valgfriheder, fx i sammenligning med norsk. Sprognævnet og Retskrivningsordbogen burde give en vis valgfrihed, og institutionerne måtte så vælge inden for normen.

Hans Gøtzsche mente ikke at der var behov for en større reform der tilnærmer skriften til udtalen. Den konservative retskrivning, med ret få ændringer siden 1550, gør det muligt at læse ældre tekster uden meget stort besvær. Han mente at der burde skelnes mellem væsentlige og uvæsentlige problemer, og at uvæsentlige problemer som kommaer og sær- og sammenskrivning af *indenfor* og *uden for* optager sindene, men ikke de væsentlige.

Bente Holmberg gav Nina Møller Andersen ret i at retskrivningsreglerne er for svære at forstå, men mente at så vidt man kunne se, ville de blive bedre i fremtiden. Hun mente at udgivelsen af Retskrivningsordbogen måske kunne overlades til andre, og nævnte som parallel at Kort- og Matrikelstyrelsen ikke længere udgiver kort, men har kortdata der overlades til udgivere.

Direktøren sagde at nævnet var opmærksom på at der kan være problemer med at forstå retskrivningsreglerne, og at der var en "pixi-udgave" på vej.

Formanden sagde at der er behov for mere viden om de følelser der er involveret i retskrivningen, og at ændringer tilsyneladende opfattes som overgreb. Kirstine Baloti gjorde opmærksom på at følelserne er stærke, måske fordi alt andet roder, og spurgte om hvordan man udvælger de gode og

Repræsentantskabet

sikre sprogbrugere. Formanden svarede at det er vigtigt at få afgjort hvordan det tekstkorpus der skal lægges til grund for retskrivningen, skal være sammensat; og skitserede hvordan man sprogteknologisk kunne fremdrage et korpus der kunne fungere som ortografisk "guldstandard".

Formanden spurgte om der var tilslutning til at redaktionen fortsætter sit arbejde efter samme linje. Enkelte ville gerne spørge deres bagland. Formanden konkluderede at der ikke var fremkommet oplysninger der talte imod at fortsætte arbejdet, og bad repræsentantskabet om at undersøge holdningerne i deres bagland, ligesom Kirstine Baloti havde gjort det. Sagen skulle jo tages op igen på mødet i efteråret. Direktøren foreslog at man kunne sende mail til nævnet hvis der var flere kommentarer.

Formanden sluttede med at takke alle, både oplægsholdere og andre deltagere, for et godt møde.